

Адыгэ Голос адыга макӀ

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

ШэпхъэшӀухэм адиштэу зэтырагъэпсыхьагъ

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхьакӀушынэ Аслъан Адыгэ республикэ клэлэцӀыкӀу клиническэ сымэджэщым епхыгъэу клэлэцӀыкӀухэм япсауныгъэ зыщызэтырагъэуцожьырэ (реабилитационнэ) отделениеу гъэцэкӀэжыныхэм ауж къызылаухыжыгъэм тыгъуасэ щылагъ.

Республикэм ипашэ игъусагъэх АР-м и вице-премьерэу Наталья Широковар, АР-м и Лышхъэрэ министрэхэм я Кабинетрэ я Администрацие ипашэу Владислав Федоровыр, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутатэу Ирина Ширинар, республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкӀэ иминистрэу МэрэтыкӀо Рустем, нэмыкӀхэри.

Зипсауныгъэ зэщыкӀогъэ сабийхэм, сэкъатныгъэ зилэхэм (анахъэу ДЦП-м) ыпӀкӀэ санаториеу «Солнышко» зыфилоу джырэ уахътэм клэлэцӀыкӀу ыгъыплэ ашыжыгъэм медицинэ лэпылэгъу ацарагъэжыгъэу щытыгъ. Ау мыщ узхэм ягъэнэфӀнӀкӀэ базэ тэрэз зэрымӀэм, ищыкӀэгъэ медицинэ оборудованиер икӀу фэдизэу зэрэлэ-

клэмылым, специалистхэр зэрымкӀухэрэм лофыр къыгъэхьылъэщтыгъ, зэрифэшъуашэу сабийхэм ялэзэнхэ алъэкӀыщтыгъэп. Ар къыдалыти, республикэм ипашэхэм Адыгэ республикэ клэлэцӀыкӀу клиническэ сымэджэщым дыхътэу мыщ фэдэ отделение къызылаухыгъэу рахъухагъ ыкӀи охътэ клэлым ар зэтырагъэпсыхьагъ.

АР-м и Лышхъэу палатэхэр къыпплхьагъэх, врачхэм, мыщ чӀэлъ сабийхэм, ахэм янэхэм гушылэгъу афэхъугъ. Аужырэ шапхъэхэм адиштэрэ отделениеу сымэджэщым ия 3-рэ къат къыщызэлаухыгъэм изетегъэпсыхъан зилахъ хэлъ псэолъэшхэм, врач шхъалэм, республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкӀэ иминистрэ рээз-

ныгъэ гушылэхэр апигохыгъэх.

— Зипсауныгъэ зэщыкӀогъэ сабийхэм, сэкъатныгъэ зилэхэм медицинэ лэпылэгъу ягъэжыгъэным, игъом реабилитацие акӀуным пае мыщ фэдэ отделение бэшлагъэу тищыкӀэгъагъ. Ар къыдэтлыти, ащ игъэпсын ыуж тыхагъ ыкӀи пшъэрылӀэу зыфэдгъэуцужыгъэр зэшохыгъэ зэрэхъугъэр непэ зэкӀэми мары тинэрылӀэгъу. Къыхъэгъэжыгъэу сыфай, тшӀэрэр ыкӀи тапӀкӀи тшӀэщтыр зыфэгъэхыгъэр тисабийхэр арых. Ащ даклоу отделением илофышӀэхэм, врачхэм тишуагъэ зэрядгъэжыгъэу тыпылӀыщт, ащкӀэ амалэу тилэхэр дгъэфедэщтых, — къылуагъ ТхьакӀушынэ Аслъан.

Отделением зэкӀэмкӀи пӀэклор 15 чӀэт, джырэ уахътэм сабий 13 чӀэлъ, ахэм ныхэри ягъусэх. КъэхъугъаӀэхэм къащегъэжыгъэу илъэс 18-м нэс зыныбжхэм анэсэу мыщ ащялэзэнхэ алъэкӀыщт.

МэрэтыкӀо Рустем къызырӀуагъэмкӀэ, отделением изетегъэпсыхъан ыкӀи ищыкӀэгъэ медицинэ оборудованием ищэфын аплӀуагъэхъэгъэ сомэ миллион 21,7-р республикэ бюджетым къытлупщыгъ. ДЦП-р зилэ сабий 200 фэдиз непэ Адыгеим щэпсэу, ахэр ыкӀи сэкъатныгъэ зилэ нэмыкӀ клэлэцӀыкӀухэр илъэсым тӀо мы отделением къекӀолӀнхэу ыкӀи ащялэзэнхэу амал ялӀщт. АщкӀэ медицинэм илофышӀэхэм ящыкӀагъэр зэкӀэ алӀкӀэлъ, специалистхэри агъэхъазырыгъэх. Мыщ фэдэ лэпылэгъу шуагъэу къытырэр сабийхэми, ны-тыхэми шӀэхэу зэрэзэхашӀэщтыр министрэм къыхигъэщыгъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

НЕПЭ КЪЫХЭТЫУТЫХЭРЭМ АЩЫЩХЭР:

Я 2 - 3-рэ нэклӀубгъохэр

Къэбар зэфэшхьафхэр.

Я 4-рэ нэклӀубгъор

*ЗишӀушӀагъэ агъэлъэпӀэрэ цӀыфэу
Гъыщ ГъучӀыпсэ ехьылӀагъэр.*

Я 5 - 6-рэ нэклӀубгъохэр

*Филологие шӀэныгъэхэмкӀэ докторэу,
профессорэу Шхъэлэхъо Абу ит-
хыгъэу «Хэхъо, зеубгъу, мэнытэ»
зыфиӀорэр.*

Непэ цыфхэр ригъэблэгъэщтых

Непэ, щылэ мазэм и 21-м, хыкум приставхэм я Федеральнэ къулыкӀу и ГъэлорышӀаплӀэу Адыгэ Республикэм щылэм ипашэ ипшъэрылӀхэр зыгъэцакӀэрэм УФ-м и Президент иприемнэ цыфхэр ригъэблэгъэщтых.

Хыкум приставхэм ялофшӀэн епхыгъэу къэралыгъо къулыкӀухэм зафэзыгъэзэрэ цыфхэм яконституционнэ фитыныгъэхэр ыкӀи шӀоигъоныгъэхэр къэухъумэгъэнхэмкӀэ щылэ упчӀэхэм джэуапхэр къаритыжыщт республикэм ихыкум пристав шхъалэ ипшъэрылӀхэр зыгъэцакӀэрэ Къонэ Азэмат.

Хыкумым ыкӀи нэмыкӀи уполномоченнэ къулыкӀухэм унашъоу ашыгъэхэр зэрагъэцакӀэрэмкӀэ, чыфэ зытелхэм ялоф зэхэфыгъэ зэрэхъурэмкӀэ, нэмыкӀ лэаныкӀохэмкӀи Адыгеим щыпсэухэрэм ыкӀи ихьакӀэхэм А.Къонэр упчӀэжыгъу

афэхъушт. Нэбгырэ пӀпчъ къытырэ упчӀэр ГъэлорышӀаплӀэм ипашэхэм зэхафыщт, ащкӀэ нэужым унэшъо гъэнэфагъэ ашыщт.

Щылэ мазэм и 21-м сыхъатыр 14.30-м къыщегъэжыгъэу 17.30-м нэс УФ-м и Президент иприемнэ цыфхэр къекӀолӀнхэ ыкӀи яупчӀэхэр пащэм фагъэзэнхэ амал ялӀщт. Ар зыдэщылэр къалэу Мыекъуапэ иурамэу Советскэм тет унэу N 176-р ары.

**Хыкум приставхэм я
Федеральнэ къулыкӀу и
ГъэлорышӀаплӀэу АР-м
щылэм ипресс-къулыкӀу.**

Охътэ гъэнэфагъэм тетэу псыр къатыщт

«Мыекъопэ водоканалым» къызэритыгъэмкӀэ, къушхъэхэм лъэшэу къызэрашыуцӀыгъэм ыкӀи зашъохэрэ псыр зэрафимыкӀуштым япхыгъэу график гъэнэфагъэм тетэу къалэу Мыекъуапэ псыр щалӀэлагъэхъащт.

Мафэ къэс пчэдыжым сыхъатыр 7.00-м къыщегъэжыгъэу 9.00-м нэс ыкӀи пчыхъэм сыхъатыр 6.00-м къыщегъэжыгъэу 9.00-м нэс псыр къатлупщызэ ашыщт. ПсыугъоипӀэхэм арагъэхъоным пае адрэ уахътэм псыр нахъ макӀэу къатыщт. Щылэ мазэм и 20-м къыщегъэжыгъэу мезаем и 28-м нэс зигугъу къэтшыгъэу графикым тетэу лоф ашӀэщт.

Мы ильэсым Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей къэгэлъэгъонитлү къыщызэлъахыщт. Теклоньгэр къызыдахыгэр ильэс 70-рэ зыщыхурэм ехьуллэу Хэгъэгү зеошхом ильэхан Адыгеим щыщхэр зэрэзугагъэхэм фэгъэхыгъэ экспозицием игъэклэжын аухыщт. Ильэсым ыклэхэм адэж музейм илофышлэхэм экспозицияклэ къызэлъахынэу рахъухэ — гъучл лэшлэгъумрэ гурыт лэшлэгъухэмрэ ялэхан Темыр-Къохъэплэ Кавказым псэуклэу ильыгэм ар фэгъэхыгъэщт.

Хэгъэгү зеошхом ильэхан Адыгеим шапэклэклэгъэхэм афэгъэхыгъэ экспозициеу щылэм джыри материалыклэхэр, документхэр, сурэтхэр, экспонатыклэхэр хэгъэхыщт. Самолет къутафэхэр, советскэ, нэмыц лашэхэр, Мыекхъопэ десант цлэрылом епхыгъэ экспонатхэр ыкли нэмыклэхэр ащ къыщагъэлъэгъошты. Заом ильэхан Адыгеир ззуаплэм зэрэдэлъахыгъэм фэгъэхыгъэ къэбархэм ищ нэлуасэ зачыфашын алъэклэщт.

Проекту «Гъучл лэшлэгъумрэ гурыт лэшлэгъухэмрэ ялэхан Темыр-Къохъэплэ Кавказым псэуклэу ильыгэр» зыфилорэмклэ гухэлъэу зыфагъэуцужьырэр ильэс минитлүм ехьуклэ (тиэрэ ыпэклэ я VII-рэ лэшлэгъум къыщегъэжыгъэу тиэрэ ия XV-рэ лэшлэгъу нэс) псэуклэу ялагъэр музей экспозицием къыщыгъэлъэгъоу ары.

— Адыгеим археологическэ саугъэт минитлүм ехьу къыщагъотыгъ. Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей пшъэрылхэу илэр республикэм и культурэ клэнэу щыт археологическэ саугъэтхэр къэухъумэгъэнхэр ыкли цыфхэм ахэр ягъэлъэгъуагъ ары, — къыщыталауагъ музейм. — Мыутлэхэм джэрзым пкъыгъоу хашыкыгъэхэр, гурыт лэшлэгъум ялэхан лашэу, нэмыкл пкъыгъоу ашыгъэхэр, ижырэ, гурыт лэшлэгъу обществэхэм гухъэлъэжыгъэу ялагъэр къэзыушыхатырэ пкъыгъоу гъэшлэгъонхэр ти музей щызэрагъэлъэгъун алъэклэщт.

Джырэ лэханым диштэрэ интерактивнэ экспозициеу зэхашхыт археологиим ифондхэмрэ Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей иколлекциехэмрэ къахэхыгъэхэр хагъэхыщты. Картхэр, схемэхэр, макетхэр, копиехэр ащ шагъэфедэщты. Экспозиционер 2015-рэ ильэсым ыклэхэм къызэлъахынэу рахъухэ.

ЗЕКЛОНЫР

Миллиарди 100 къафатлупщыщт

Зеклонымрэ цыфым ипсаныгъэ зыпкъ зыщыргъэуцожын ыпэклэщт чыплэхэмрэ зыхэхэрэ зыгъэпсэфыплэ зэхэтхэм япчыагъэ тикъэралыгъо шыагъэхонэу Правительствэм унашэ ышлыгъ. Ащ пае Федеральнэ программэу «Развитие внутреннего и въездного туризма в Российской Федерации (2011 — 2018 годы)» зыфилорэм зэхьокыныгъэхэр фашыгъэх. Унашэу Урысые Федерацием ипремьер-министрэу Дмитрий Медведевыр клэтхэжыгъ.

Зеклон кластерхэу «Кезе-ной — АМ» (Чэчэн Республикэр), «Зарагиж» (Къэбэртэе-Бэльхар Республикэр), «Лэгъо-Накхэ икхэлапчэхэр» (Адыгэ Республикэр), «Зеклон гуп-

чэу «Ингушетия» (Ингуш Республикэр) зыфилорэр Кавказымклэ ахэм ахэфагъэх. Джащ фэдэу Кемеровскэ хэкум, Алтай крайм, Вологодскэ ыкли Амурскэ хэкухэм зыгъэпсэфыплэ зэфэшхыафхэр ащашыщты.

Унашэу кыделъытэх зеклон кластерхэм ягъэпсын пэлухыащт мылькур къыздиклыщтыри, ащ федеральнэ, шьолъыр ыкли чыплэ бюджетхэм анэмыклэу инвесторхэри къызэрэхагъэлэжэщтхэри. Апэрэ ахыщэ лэхьыр къызфатлупщыгъэхэм Адыгеири ахэфагъ, зыгъэпсэфыплэу «Лэгъо-Накхэ икхэлапчэхэр» зыфилорэм игъэпсын рырагъэжээнэу сомэ миллион 350-рэ республикэм къылэклэхыгъах. Федеральнэ программэм кы-

зэрэдилытэрэмклэ, Урысые Федерацием зеклоным зыщегъэушэомбгъугъэным пае сомэ миллиарди 100-м ехьу шьолъыр-

хэм афатлупщыщт. Зыгъэпсэфыплэхэм анэмыклэу инфраструктурэм игъэпсыни мылькур щыц пэлуагъэхыащт.

Миллион 20 зыосэ проектыр

2015 — 2016-рэ ильэсхэм Мыекхъуапэ къэлэклоцл зеклон шагъэпсыщт. Ащ фэгъэхыгъэ проектэу «Мыекхъуапэ ижыогъо 12» зыфилорэр Адыгэ Республикэм зеклонымрэ зыгъэпсэфыплэхэмрэлэ и Комитетрэ псэолъэшынэм, транспортым, псэуплэ-коммунальнэ ыкли гъогу хызмэтхэм я Министерствэрэ зэхэгъэуцугагъ. Проектым Урысые Федерацием культурэмклэ и Министерствэ игрант къыхыгъ, ащ игъэцклэн пэлуагъэханэу сомэ миллион 20 Адыгеим къыфатлупщыщт.

Адыгэ лъэпкъым ибыракъ уцышэу дышэе жьогъо 12, адыгэ лъэпкъ 12-у Черкесием исыгъэхэр угу къыгъэклэу, тешыхыагъ. Ащ ифэмэ-бжыи-мэ члэтхэу проектыр зыгъэхъазыргъэхэм цлэри къыхахыгъ — «Мыекхъуапэ ижыогъо 12».

Хэгъэгү клоцл зеклоныр зэ-

рифэшъуашэу зэхэщэгъэным къэралыгъом и Правительствэ ыналэ тыригъэты хьугъэ. Чыжэу умыклоу, лэклэб къэралыгъохэм и уимылку къары-

мыгъанэу, тикъэралыгъошхо ичлыплэ гъэшлэгъонхэу ыкли ямышыкыгъэхэу щылэхэр зэбгъэлъэгъунхэр нахь лэшлэх хьушхь. Шьолъыр пэпчэ щыбгъэшлэгъон

чыплэхэр илэх, ахэм уяклоплэн плъэклэныу, уакъыщыуцумэ, зыщыбгъэпсэфынрэ узщышхэнрэ псэуалэхэр ащашыхэмэ, цыфхэм алъэгъухэрэм анэмыклэу, лъэпкъ зэфэшхыафхэм япсэуки, ячлыплэ байныгъэхэри нахь ашлэщты, нахь зэпэблагъэ хьушхь.

Проектыклэр загъэпсыклэ Мыекхъуапэ ичлыплэ дахэхэр кушъхэфагъэхэм атесхэу зыгъэпсэфагъэхэм зэрагъэлэгъунхэу амал ялэщт. «Мыекхъуапэ ижыогъо 12» къыдилытэрэ маршрутым архитектурэм исаугъэт 16, зы тарихъ комплекс, археологиимклэ — 5, фонтани 6, хьаклэхъу, шахплэхэу — 5, нэмыклэхэри хэхащты. Зыгъэпсэфагъэхэмклэ зэрэгупсэфынэу кушъхэфагъэхэр ыкли нэмыклэу ящыклэгъэщт шьуашэхэр къэлэ зыгъэпсэфыплэ паркым ыкли хьаклэхэм къащызэлъахыщт пунктхэм къащаратыхэзэ ашлыщт.

ШЪАУКЪО Аслъангуащ.

Мылькур икхэухъумэн фэлорышлэ

Цыфхэм ямылку къаухъумэныр джы нахь лэшлэх хьугъэ. 2014-рэ ильэсым къыщегъэжыгъэу АР-м хэгъэгү клоцл офхэмклэ и Министерствэ ивневедомственнэ къулыкху «мобильный телохранитель» зыфилорэ фэлор-фашлэр Адыгеим щызэхэщэ. Ыпэкли унэхэм пкъыгъо гъэнэфагъэхэр хагъэуцохэти, тыгъуагъор унэм къызылухэклэ макъэ ащ кы-

гъэлъахыгъэ, ау ар зэклэми афызэшлэщтыгъэп. Щылэныгъэр зыпкъ итэп, ыпэклэ лъэ-клатэ, гумэклэ сигналыр джы сотовэ телефонхэмклэ бгъэхын плъэклэныу хагъэуцэ.

Вневедомственнэ къулыкху илофышлэхэм тызэрэщэгъэ-загъэмклэ, щылэ мазэм и 1-м ехьуллэу зиунэ мыщ фэдэ шы-клэм тетэу къызыгъэгъунэрэр нэбгырэ 200-м нэсыщтыгъэ, а

пчыагъэм джыри хэхьо. Мы фэлор-фашлэр цыфхэмклэ гупсэф, сыда плэмэ тыдэ ушылэми уиунэ мыхъо-мышлагъэ горэ къыщыгъоу къызыпшлэуыклэ кнопкэм утелунклэмэ, сигналыр къулыкхушлэхэм анэсыщт ыкли унэм псынклэу еклоплэщты. Бзэджалэхэм ямурад къадэхьушхэп, цыфым имылку ащ ишлуагъэклэ къыгъэнэжын ыпэ-кыщт. 2014-рэ ильэсым кы-клоцл мыщ фэдэ шыклэ нэбгыри 10-мэ къызыфагъэфедагъ. Бзэджалэхэм гухэлъэу ялагъэр агъэцклэнэу игъо имыфэхэзэ, къулыкхушлэхэр чыплэм нэсыгъэх ыкли ахэм пшъэдэклэж арагъэхыгъ.

Мы фэлор-фашлэр зэрэщылэр джыри зэклэми ашлэрэп. Ащ шлуагъэу къызэрэпыкырэп нафэ. Нэбгырэ пэпчэ «мобильный телохранитель» зыфилорэр къызыфигъэфедэн ыпэклэщт. Гумэклэ вызовыр сотовэ телефоным къызэрэхагъэуцорэм ыпэклэ хэлъэп, нэужым ар бгъэфедэным пае мазэ къэс сомэ 100 птын фае. Тапэкли бзэджелэхэр къэмыхъунхэм, мылькур къэухъумэгъэным алае джыри АР-м хэгъэгү клоцл офхэмклэ и Министерствэ ивневедомственнэ къулыкху нэмыкл фэлор-фашлэхэр зэхышхэнхэу егъэнафэ.

ПАТЫКЪО Анет.

ТЕКІОНЫГЪЭМ ИЮБИЛЕЙ ИПЭГЪОКІЭУ

Лэужжхэм яшлэжь кІуасэрэп

Хэгъэгу зеошхом тидзэхэм Текіоныгъэр кызышыдахыгъэр илъэс 70-рэ зэрэхуыштым ипэгъокіэу Адыгеим ичыплэ зэфэшхьафхэм Іофтхьэбзэ гъэшлэгъонхэр ащызэшлуахыгъэр рагъэжыагъ. Къалэу Мыекыуапэ щызэхашцэрэ патриотическэ Іофтхьэбзэу «Лэужжхэм яшлэжь кІосэцтэл» зыфілорэр ахэм зэу ащыц.

Ар щылэ мазэм и 29-м кІошт, къалэу Мыекыуапэ нэмыц техакІохэм къазэратыра-хыжыгъагъэм ипэгъокіэу щыт. ЗыщыкІоштыр искусствэхэмкІэ апэрэ кІэлэцыкІу еджапІэу къалэм дэтым иактовэ зал. Ащ хэлэжыэцтхэм Хэгъэгу зеошхор зэрэкІуагъэр агу къагъэкІыжыщт, зеошхохэр зыщыкІогъэ чыплэхэм ягугъу ашыщт, пыир зэкІафэжы, мамырыгъэ щыІакІэм тыфззыщэжыгъэхэм шыгыо такыкІ афырахыщт.

Нэужым Іофтхьэбзэм хэлэжэрэ анахь ныбжыкІэ чанхэм республикэм икълэ гупчэ

исаугъэт шъхалэу мыкІосэрэ машІор кызышыблэрэм къэ-гъагъэхэр тыралъхьаштых.

Текіоныгъэм юбилей къалэм зыфигъэхьазырэу зыфэжыагъэр икІыгъэ илъэсым кыщегъэжыагъ. ЗэхэцкІо комитетым ипашцэу Мыекыуапэ имэрэу Александр Наролиныр хадзыгъ. Администрацием ипресс-кыулыкыу макъэ кызыригъэлугъэмкІэ, Текіоныгъэм и Мафэ тегъэпсыхьагъэу зэшлуахырэ Іофтхьэбзэхэм ныбжыкІэхэр яшъыпкъэу хэлажыах. Волонтер купхэм заом хэкІодгъэ зеоІхэм афагъэуцугъэ саугъэтхэу къалэм дэтхэр бжыхьэм ауқъэбзыгъэх, къэхалъэхэм адэлъ ветеранхэм якъэхэри зэрагъэзэфагъэх. Джащ фэдэу апшъэрэ классхэм ащеджэхэрэм Адыгеим икыушъхьэхэм заохэр зыщыкІогъэ чыплэу ялэхэр къарагъэлъэгугъэх, ахэм ахэлэжыагъэхэм афагъэуцугъэ саугъэтхэр къақІухьагъэх, агу къагъэкІыжыгъэх.

(Тикорр.).

Олимпиадэхэр макІох

Предмет зэфэшхьафхэмкІэ Урысые олимпиадэм ишъолъыр зэнэкьокыу Адыгеим мы мазэм и 14-м кыщегъэжыагъэу мэзаем и 7-м нэс шыкІошт.

ЗэхэщакІохэм кызыралорэмкІэ, ащ республикэм икІэлэеджэкІо 800 фэдиз хэлэжыэцт. Районхэм ыкІи къалэхэм ащыкІогъэ олимпиадэхэм анахь шлэныгъэ дэгъухэр кыщызыгъэлъэгъогъэ кІэлэеджакІохэр джы Мыекыуапэ щызэнэкьокыу.

ЗэкІэмкІи олимпиадэм предмет 21-кІэ щызэнэкьокыуштых. Ахэм ахэтых тэ тызэсэгъэ предметхэм анэмыкІхэу астрономииер, экономикер, экологииер, технологиер ыкІи нэмыкІхэу факультатив е кружок шыкІэм тетэу зэрагъашлэхэрэр.

Федеральнэ компоненткІэ дэджэхэрэ предметхэм ямызакыоу, чыплэ предметхэмкІи олимпиадэхэр зэхэщэцтхы. ГушыІэм пае, адыгабзэмкІэ олимпиадэр мэзаем и 17-м, адыгэ литературэмкІэ и 18-м, Адыгэ хабзэмкІэ и 19-м ре-

кІокІыштых. Апэрэ предметІлүм я 9 — 11-рэ классхэр ахэлэжыэцтхы, Адыгэ хабзэмкІэ зэнэкьокыу я 6-рэ классхэм апае зэхэщэцт.

Олимпиадэм мэхъанэшхо зэриІэм ишыхьат ащ изэхэцэн шыкІагъэу фэхъухэрэм чъэпыогъу мазэм къалэу Пензэ шыкІогъэ форумэу гъэсэнэгъэм иІофыгъохэм яхьылэгъагъэм зэрэщытегушылагъэхэр.

Олимпиадэхэм язэхэщакІохэм зэралытэрэмкІэ, мы Іофтхьэбзэм ныбжыкІэхэр апшъэрэ еджапІэхэм ачІэхьанхэмкІэ амалышхохэр къаретых. Мыщ фэдэ олимпиадэхэм дэгъоу закыщызыгъэлъэгъуагъэхэу, баллыбэ къэзыхыгъэхэм апшъэрэ еджапІэхэм ачІахьэхэ зыхъукІэ фэгъэкІотэныгъэхэр

ялэщтых. Гупчэм пэчыжыэ чыплэхэм ащыц ныбжыкІэхэр апшъэрэ еджэпІэ дэгъухэм ачІэхьанхэмкІэ олимпиадэхэм мэхъанэшхо ял.

Непэрэ мафэм ехъуллэу предмети 5-кІэ олимпиадэхэр кІуагъэх. Непэрэ неущрэ химиемкІэ ыкІи инджылызыбзэмкІэ зэнэкьокыуэхэр зэхэщэцтхы. Мы тхьамафэу кІорэм джыри урысыбзэмкІэ, дунэе хужожественнэ культурэмкІэ, тарихьымкІэ ыкІи литературэмкІэ олимпиадэхэр кІоштых.

БлэкІыгъэ олимпиадэхэм якІэуххэр джыри зэрээфамыхысыжыгъэхэм кыхэкІэу, непэ ахэм нэлүасэ шъуафэтшын тІэкІырэр.

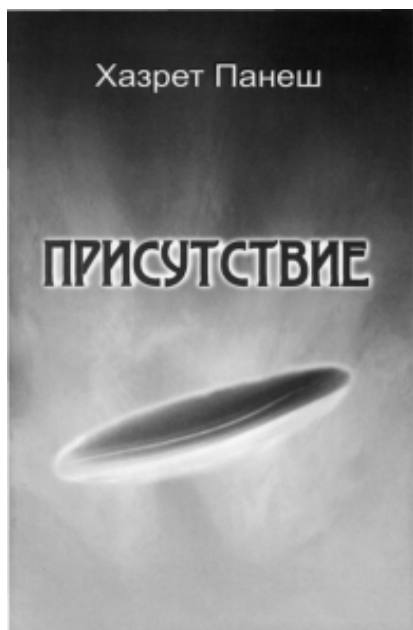
КІэлэеджакІохэу районхэм къарыкІхэу Мыекыуапэ къа-кІохэрэм ягъэшхэн зэрэзэхэщэрэми тыкІэупчІагъ. Анахъэу мэфитІо кІорэ зэнэкьокыуэхэм ахэлажыэхэрэм шхын стырхэр арагъэшхымэ зэдгъэшлагъэ. ЗэхэщакІохэм кызыралугъэмкІэ, блэкІыгъэ илъэсхэм шхын стыр арагъэшхыным пылгыгъэх, ау кІэлэеджакІохэр шхапІэм кІонхэу хъуштыгъэп. Ащ кыхэкІэу джы шхын гъушъэхэр афагъэхьазырыгъэхэу мафэм зыІахь араты.

Джыри предмет 16-кІэ кІэлэеджакІохэм зэнэкьокыуэхэр ялэщтых, арышъ, шІэныгъэ дэгъухэр къагъэлъэгъонхэу ахэм афэтэлэ.

СИХЪУ Гоцнагъу.

УАХЪТЭР ЫКІИ ТХАКІОР

Пэнэшъу Хьазрэт адыгэ литературэм зыхэтыр ыкІи ащ Ілахь зыхилъхьэрэр илъэс 50-м къехъугъ. Илъэс зэфэшхьафхэм тхакІом Мыекыуапэ, Краснодар ыкІи Москва тхылъ 20-м нахьыбэ къащыдигъэкІыгъ. Ахэр усэхэмкІэ, пшысэхэмкІэ, щыІэныгъэ хъугъэ-шлагъэхэр зы-

Итхыльхэм къахэхъуагъ

лэапсэ рассказхэмкІэ ушъагъэх, произведениехэр кІэлэцыкІухэм ыкІи инхэм атегъэпсыхьагъэх.

УсакІоу Пэнэшъу Хьазрэт зэдзэкІын Іофымми хэзагъэу, зэдзэкІыгъэ Іофшлагъэхэр зэриІэхэр ашІэ. ХьазрэткІэ икІыгъэ 2014-рэ илъэсыр кызыралугъэп — тхакІом ыныбж илъэс 80 хъугъэ. Шыкур! Псауныгъэ ил: ыпъэ тет, ыгу из, ибынхэр къегъэтысэкІыгъэх, ыкыу-Ітүмэ ясабийхэр тэтэжыымкІэ гушІогъо мин екъух, джащыгъум гудэчыгъори къэкІо — матхэ. Итворческэ кІуачІэ зелэты, игугъэ-мурад зеушху.

2014-рэ илъэсым, имэфэкІин зыщыхигъэунэфыкІыгъэм, тхакІоу Пэнэшъу Хьазрэт ежъежырэу шлухьафтын зыфишлыжыгъ — ыгъатхэу Іоф ышлагъ.

Ащ кыкІэкІуагъ тхылъитІу: «Люди мира» зыфілоу усакІэхэр зыдэтыр ыкІи «Присутствие» цІэу зыфишыгъэр. ДжырэкІэ зым сыкытегушылэщт. Огушъо-шхьонІэбзэ шъо теплээр зилэ тхылъыкІэр сапашъхьэ ил. Гуфалпъэу еплъырэм ошъопцэ корен чІапцІэм гу лытэщт. Пэнэшъу Хьазрэт итхыльэу «Присутствие» зыфілорэр илъэсыкІэм иапэрэ мафэхэм зэлухыгъэ Іахъзэхэлъ обществэу «Полиграф-Югым», Мыекыуапэ кыщыдэкІыгъ. ПчыгъэмкІэ 1000 мэхъу. Шлэгъо ыкІи хъугъэ-шлэгъэ зэфэшхьафхэм яхьылэгъэ рассказхэр, ахэм ахэт геройхэр ошъопцэ корен зезэрэхъэхэм зэралукІэхэрэр ахэм къащыІотагъ.

Тхылъ цыкІур нэкІубгъо 29-рэ зэрэхъурэр: рассказы 6-рэ уситфырэ дэт. Прозэр

рассказхэу — «Контакт», «Присутствие», «Свет из тьмы», «Победа», «Встреча во время пурги», «Орел» зыфілохэрэм ыкІи поэзиер — усэхэу «Серебристые облака», «Вещий к нам придет завет», «Сиренам всем сирена», «Руки прочь от Палестины», «Руки прочь от Сирии» къагъэлсы.

Пэнэшъу Хьазрэт итхылыкІэу «Присутствие» зыфілорэм мы дунаим хэти зэрэшІомышІэу зыгорэ зэрэхэлъыр, Нэрымылэгъур сыдигъуи кыткІэрытэу, тыкыиухъумэу тигъашІэ кызырэтхьырэу Хьазрэт пшІошъ щегъэхъу. Уенэгугенэу, уеджэнджэшынуу щымытэу Дунаишхор тхьэкъэгъэшлыгъэ инэу зэрэщытыр нафэба!

Рассказхэм яхудожественнэ ІэлкІэ-лэпкІагъи, пкъэу, купкІэу ялэм, бзэу зэрэтхыгъэхэм сэ сшъхьэкІэ сагъэрэзагъ. Рассказхэм къащыІотагъэхэм нахьыж-нахьыкІэ зэрэлъытэ-зэкІырыплъыжыр къахэщы, кІэм игушхогъэ ини, игулэлэпсынклагъи, гъашІэ къэзгъэшлагъэм ищэлагъи, иакыыл псыхьагъи уащыІокІэ. Рассказхэм

нэшэнэ шъхалэу ахэслъэгъуагъэр — цыфымрэ чыіопсымрэ (природэмрэ), цыфымрэ къешІэкІыгъэ дунэе гъэшІэгъоньмрэ зэгопчынхэу щымытхэу зэрэзэпхыгъэхэр, ауми псэ зыпыт дунаим ыгупчэ ипчынэу щымытэу Цыфыр зэритыр ары.

«Присутствие» тхакІом зыфусыгъэ тхылъыкІэм, сэ сишІошыкІэ, щысэ дэгъу дэхабэ кыхэхфэ, тхылъым щызэхэшошІэ тидунай нэф дахэ гупсэфэу тыщыпсэунымкІэ анахь мэхъанэ зилэр — мамырыгъэр тыдэрэ чыналыи кыщыиухъумэгъэныр, цыф лэпкэ зэхэдэ тымышІэу, тІэ зэкІэдзагъэу, зэкІэ цыф лэпкхэм тыгу зэфакІоу, тІэхэр зэрэгъэубытыгъэхэмэ, бзэджагъэр, шхор кызыкыокІыхэрэр зыдэкІожын амышІэу зэхэхьытэгъэ машэм зэрифэжыщтыр ары.

Сигуапэу тхакІоу, зэдзэ-кІакІоу Пэнэшъу Хьазрэт итворческэ гъэхьагъэхэмкІэ сыфэгушІо ыкІи итхылыкІитІу лэпэмафэ адзынау фэсэлэ.

МАМЫРЫКЪО
Нуриет.

Къуаджэ пэпчэ цыф шлагъохэр дэсых. Ахэм ягугъу бэрэ ашы, ацлэхэр кызыралоклэ уинэлоэс цыфхэр къахэфх. Ащ уимыгъэгущлон плъэкы-рэн. Ау непэ сэ зигугъу къэсшы сшоигъомэ афэдэ-хэм ягугъу бэрэ къашырэп.

Ишлушлагъэ агъэляплэ

Гыщ Гъучыпсэ къуаджэу Пчыхалыкъуае кышыцхыгъу, шеджагъ, шылэжыагъ. Къызэ-рыхъухагъэр мэкъумэщышлэ унэгъо кызырыкы. Колхозыр апэу зызэхашэм ятэ-янэхэр хэхьагъэх, ящитху арагалоу лэжыагъэх. Гыщ Махьмудэ колхозым хэтыфэ игугъу лаеклэ ашыгъэп. Иофшлэн зэхэдэ ныбжыи ышыгъэп. Шыпкъэныгъэ зыхэлэ лэжыагъуагъ, цыфхэм яупчлэжыгъуагъ, гулытэшо зыхэлэ цыфыгъ. Колхоз правлением иунашюклэ цыфхэм цыхъэ фашлэ «качественникицлэ» илэу ильэс пчыагъэрэ колхозым шылэжыагъ. Губгъо Иофшлэнэу зэшлуахыхэрэр — жъоным кышцегъэжыагъу, лэжыгъэ лухыжыным шыклэкыжыгъу ыуплэ-кыштыгъэ. Иофшлагъэхэр дэгъу-клэ зиштэхэклэ, «трудоденьхэр» афатхыштыгъэх. Джащ фэдэу ищитху аригалоу колхозым шылэжыагъ ишхъэгъусэу Фатимэти.

Гышхэм яунагъо нэбгырипл — шъэуитлурэ пшъэштитлурэ — кыхъухыагъ. Ны-тыхэм клалэхэм плуныгъэу арагъэгъотыгъэм кыгъэуагъыжыгъэхэп. Зэклэри псэунхэ ыкли лэжъэнхэ альэ-кынуэу, Иофшлэныр шлу альэгъоу аплугъэх. Клалэхэм анахыжыгъу унагъом исыгъэр Гъучыпс ары. Ар янэ-ятэхэм лэпылэгъушлу афэхъоу пасэу ыублагъ. Гурыт еджаплэр кызыеухым апшъэрэ

еджаплэм члэхъан ыльэкыгъэп, ащ фэдэ амал унагъом илагъэп. Бэрэ емыгулшысэу къоджэ колхозэу «Путь Ильича» зыфилоштыгъэм хэхьагъ, комбайнерым илэпылэгъоу Иофшлагъ. Фышхъэ лэжыгъэхэм ялухыжыан чанэу хэлажыгъу ригъэжыагъ. Техникэм нахъ фэ-щагъэу, ащ Иоф зэрэбгъэшлэ-штым нэлуасэ фэхъуагъ. Ау техникэм ишъэфхэр нахышлюу зэригъэшлэным паче еджэн зэрэфаер кыгурылауагъ. 1959-рэ ильэсым механизаторхэр зы-щагъэхъазырхэу Пэнэжыкыбэ МТС-м курсэу илагъэм шеджагъ. Ар кыуахы, игупсэ колхоз къэкложыгъ. Тракторым, комбайнэм Иоф аришлэн зэригъэ-кышт тхылыгъу «Механизатор-комбайнер широкого профиля» зыфилошэм фэдэ кыдихыгъ. Техникэ лъэпкъэу Иоф зэри-мышлагъэ зылэп: трактор клэ-члэхуи, мэкъумэщ лэмэ-псы-ми, комбайни. Сыд фэдэ техни-ки хэшлыкышхо фырилагъ. Зыгорэ кызыкыутэклэ инже-нер, механик ылоу яжэу шы-сыштыгъэп. Къутэгъэ пкыгъоу техникэм хэлъыр псынклэу кы-шлэштыгъ, ащ лыпытэу ыгъэ-цэклэжыштыгъ. Иофшлэгъу ме-ханизаторхэм сэмэркъэуым ды-хэтэу ралощтыгъэ «наш док-тор». Механизаторхэм зыфа-лоштыгъэр шыпкъагъэ. Етлани алоштыгъэ: «Ти Гъучыпсэ рент-

ген шыпкъ». Ари тэрэзыгъ. Ащ кызылоклэ, ублэкын плэ-кынуэу шытыгъэп, зыфилошэр шыпкъагъэ.

1959-рэ ильэсым кышцегъэ-жыагъэу 1984-м нэс тракторы-ми, комбайнэми атесэу Иофшлагъ. Бжыхъэм кышцегъэжы-гъэу фышхъэ лэжыгъэхэм ялу-хыжыгъо къэсыфэ тракторым Иоф ришлэштыгъ, етлани комбай-нэм тетлысхъажыти коци, хыи, тыгъэгъази, пынджи луиыхыжы-штыгъэх. Ильэс 25-м кхъхурэ ищитху аригалоэ тракторымрэ комбайнэмерэ арылэжыагъ.

Гэхъагъэу Иофшлэным цишы-гъэхэм къахлэу Гыщ Гъучыпсэ тын лъаплэхэри кы-фагъэшшоагъэх. Илэх ащ «Лэ-жыагъо шытхъум иорденэу я 3-рэ степень зилэр», медаль пчыагъэ. Механизатор чаным ипсауныгъэ кызызэщэкъом тракторымрэ комбайнэмерэ къа-теклыжыан фаеу хъугъэ. Ау ащ паче кымыгъанэу Иофшлэныр лыгъэагъоу. Совхозым има-стерскоеу техникэр, мэкъумэщ лэмэ-псымэхэр зыщагъэцэклэжы-хэрэм слесарь-мотористэу Иоф цишлэу ригъэжыагъ. Губгъом уитэу Иоф пшлэным нахъ псын-клэгуагъэп мастерским уцы-лэжъэнри. Мафэм кыкылоцлэ къутагъэу тракторми, комбайнэ-ми, автомашинэми бэ кыра-

гъэуаплэштыгъэр. Ахэм яфэло-фашлэхэр псынклэу зэшлопхы-хэм Иофышхо кыпыкыштыгъэ, ау ягъэцэклэжыан кыхъэ-лы-хъэ зыригъэшлэштыгъэп Гъу-чыпсэ. Тхъаумаф, мэфэклэ мэ-фэшху зыфэлоштыгъэр ышлэшты-гъэхэп. Пчэдыжыым Иофшлэныр жъэу зыригъэжыагъэ, шеджэ-гуахъэ шылэми ымышлэу Иоф ышлэштыгъ. Етлани теурыкылоу Иоф зышлэхэрэм афэдагъэп ар.

— Техникэм Иофшлэн зы сыхъат кызышыкыклэ, ашыгъум мафэр пклэнчэу бгъэагъэ, — ылоштыгъ Гъучыпсэ.

Джауштэу Иофшлэным ыгу етыгъэу, зыпылэ Иофыр дэгъоу зыгъэагъэклэ гуахъо хигъуа-тэу Гъучыпсэ ильэсыбэрэ лэ-жыагъэ. Ыныбжыклэ кытефи зыгъэпсэфынэу пенсием зэ-кложыми, рэхъатэу шысыгъэп. Гыщ Гъучыпсэ игъэхъагъэхэм арыкыгъэу, ахэм ягугъу ышлэу зэхэпхэрэп. Ау шымыгъушэу бэрэ зигугъу ышлэхэрэр Иофшлэным апэрэ лъэбэкыоу ци-дзыгъэхэмклэ зишлуагъэ кье-кыгъэхэр арых.

— Дунаим сьтетыфэ сщы-гъушэштэп апэрэ лъэбэкыур сзэгъэшлыгъэхэу, зыналэ кы-стетыгъэхэу механизатор на-хыжыхэу Хъут Ахьмэд, Абыдэ Шамсудинэ, Наныж Юсыф, — ело Гъучыпсэ ыгуклэ афэра-зэу. — Ахэм яшлуагъэу кы-сагъэкыгъэр зымыуасэ шылэп. Тхъэм джэнэт лъаплэ къарет. Лъэшэу сагъэрэзагъ.

Нахыжыхэм яшлуагъэу Гъу-чыпсэ зигугъу кышыгъэхэм афэдэу ежэ Иоф ышлэ зэхъум бэмэ лэпылэгъушлу афэхъуагъ. А лъэхъаным тракторхэм, комбайнхэм, селякэхэм Иоф ары-зышлэшт механизаторхэр икыу-штыгъэхэп. Ныбжыкылоу брига-дэхэм ахэхъэштыгъэхэр багъэ-ми, техникэм Иоф рашлэным ахэр тегъэпсыхыгъагъэхэп. Ахэм ябгъэшлэн, ябгъэльэгъун фэагъэр бэ. Мэфэ пчыагъэрэ тракторым утесэу Иоф зыпшлэ-клэ чыер кыокыштыгъ, упшы-

штыгъ. Ау ащ паче кымыгъа-нэу Гъучыпсэ ныбжыкылэхэм ренэу ыналэ атыригъэтыштыгъ. Мышхъахэу ахэм аделэштыгъ, ишлуагъэ аригъэкыштыгъ. Ащ фэдэу Гъучыпсэ лэпылэгъу зы-фэхъуагъэхэм ашышых механи-заторхэу Хэкужэ Гъучыпсэ, Пэ-рэныкыо Гъучыпсэ, Хъокло Ас-ланбэч, Дыхъу Казбек.

Гыщ Гъучыпсэ общественнэ Иофшлэныбэ ыгъэагъэштыгъ. Краснодар краим, район ыкли Пчыхалыкыбэ къоджэ совет-хэм ядепутатэу бэрэ хадзыгъ. Джащ фэдэу район хыкумым изаседателэу, народнэ контро-лым ипартком ахэтэу бэрэ кы-хэкыгъ.

Къуаджэм ефэндэу илагъэм идунай ыхъожыгъ. Ащ ычыплэ ихъан шымылэу къуаджэр къэ-нагъ. Къоджэдэсхэр бэрэ егу-пшысагъэх ефэндэу ялагъэм ычыплэ рагъэхъаштым. Гъучы-псэ динлэжыным ильэс бэклае хъугъэу пылыгъ. Къуаджэм кын кыдэхъухъэмэ, апэ нэсы-хэрэм ашышых, кын зилэхэм ялоф афигъэпсынклэным ыуж мышхъахэу итыгъ. Къоджэдэ-хэм зэлуклэшхо чылэм шашыгъ. Ефэндэу зидунай зыхъожыгъэм игъусэгъэ клалэр изакыоу къэ-нагъ. Ащ гъусэ фашыгъ Шхъап-лэкыо Казбек, ефэндэу лэнатлэр ратыгъ. Ильэс пшыкышлэ ехъу-гъэу нэбгыритлур зэгъусэу Иоф зэдашлэ. Гъучыпсэ ипсауныгъэ мы аужырэ ильэсхэм лъэшэу кызызэщыкыуагъ. Ащ ыпкъ кы-клэу динлэжыным мы талэклэ зэрэштыгъэм фэдэу пылы-жыан ыльэкырэп. Ау ащ паче кызытыригъанэрэ шылэп. Амал зыщырилэм кын зилэм дэжэ апэ нэсырэмэ ашыш. Гыщ Гъу-чыпсэ шылэныгъэм гъогу дахэ щыпхыриштыгъ. Ащ рыкыгъэу шы-тэп, икыоджэдэсхэу джы непэ зыхэххэм ифэшшоэ уасэ фа-шы, ишлуагъэхэр агъэляплэх.

Хьодэ Сэфэр.

Сурэтым итыр: **Гыщ Гъу-чыпсэ.**

Хъальэкыуай.

Адыгеим ехылаагъэх

Урысые Федерацием ыкли ащ исубъектхэм къа-шылэагъэр гъэзетхэм, журналхэм Адыгэ Республи-кэм ехылаагъэу кыхауагъэр бэ. Ахэр политикэм, экономикэм, мэкъу-мэщым, шлэныгъэм, культу-рэм, спортым афэгъэхыгъэх.

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ тхылъеджаплэ къэралыгъо библиографиюмклэ иотдел ахэр ыугъоинхэр, зэригъэзэфэнхэр ипшъэрылэ шхъалэхэм ашыш. Ахэм анахъ хэутын гъэшлэ-гъонхэу тлытагъэхэм тхылъ-еджэхэр нэлуасэ афэтшымэ тшоигъу.

Хабзэ зэрэхъугъэу, Адыгэ Республикэм имэфэклэ ильэс къэс хагъэунафыкы. Мыгъэ ар загъэпсыгъэр ильэс 23-рэ зэрэхъурэм фэгъэхыгъэ Иофшъа-бзэхэр республикэм шырекло-кыгъэх. Ахэм ашыш адыгэ къуае ия 5-рэ республикэ фести-валь-зэнэкъокыоу Мыекъуапэ шыкыуагъэр. Адыгэ къуае рес-публикэр кырашлэжыгъэу шыт. Зэнэкъокыу хэлэжыагъэх щэм хэшлыкыгъэ гъомылапхъэхэр кыдэзыгъэкырэ Иофшлэплэхэм ялыкылохэр, предприниматель-хэр, фермерхэр ыкли унэе хъыз-мэтшлэплэ зилэхэр. Къоеихмэ ялэпэлэсэнныгъэ мы зэнэкъокыу кышцегъэлэгъуагъ, цыфэу кье-клолагъэхэми къуае илэшлугъэ шауплэкылэ алъэкыгъ. Мыщ ехылаагъ Юрий Поздняк кы-

гъэхъазырыгъэу гъэзетэу «Из-вестия» зыфилоу чъэпыогъум и 14-м кыдэкыгъэм кыхъэ-гъэ статья. Шхъэу илэр «Фе-стивалем сыра и народными гуляньями встретила Адыгея День республики».

Дунэе инвестиционнэ фору-мэу къалэу Шъачэ шыкыуагъэм мыгъэ я 8-рэу Адыгеир хэлэ-жыагъ. Республикэм и Лы-шхъэу Тхъакышынэ Аслъан зи-пэщэгъэ лыкыло куп инвестици-оннэ проектхэр ащэхи клогъа-гъэх. Зэклэмкли республикэм сомэ миллиард 34-рэ фэдиз зыосэ предлэженипшлэ фору-мым паче ыгъэхъазырыгъагъ. Ахэр анахъэу зыфэгъэхыгъэ-хэр зеклоныр, промышленно-стыр, псэолэшыныр, мэкъу-мэщыр, транспортыр арых. Мы форумым икылуххэм язэфэ-хысыжыхэм яхылаагъ гъэзе-тэу «Коммерсант» зыфилоу чъэ-пыогъум и 15-м кыдэкыгъэм кыхъагъэр. Статьям ыцлэр «Адыгея: реальные перспекти-вы».

Мы Иофыгъо дэдэм ехылаагъ гъэзетэу «Аргументы и факты

— Кубань» зыфилошэм Адыгеим и Лышхъэу Тхъакышынэ Ас-лъан дашыгъэ зэдэгущылэгъоу кыхъагъэр. Шхъэу илэр «От имиджа — к развитию», кы-зэрыхъагъэр лонгымом и 17 — 23-м кыдэкыгъэ, дэгущылагъэр Дмитрий Анатольев.

Экономикэм ыльэныкыоклэ Адыгеим хэхъоныгъэу ышыгъэ-хэр Республикэм и Лышхъэу Тхъакышынэ Аслъан Уры-сые Федерацием и Президентэу В. В. Путиным зэлуклэгуо Москва шыдырилагъэм кышы-филоагъ. Президентым ижы-ныкыоклэ указхэр игъом зэра-гъэцэклэхэрэми ягугъу кыщи-шыгъ ыкли гухэлъыкыхэми ащи-гъэгъозагъ. Джащ ехылаагъ «Урысые гъэзетым» кыхъэгъэ «Меньше дотаций» зыфилошэ статья. Къэзытыгъэр Кира Лагутина, гъэзетыр кызыдэ-кыгъэр шылэ мазэм и 27-р ары.

Адыгэ Республикэм иапэрэ Президентэу Джарымэ Аслъан ыныбжэ ильэс 75-рэ зэрэхъу-рэр хагъэунафыкыгъ. Мы ма-фэм ехъулэу Карина Кадие-вам ащ зэдэгущылэгъу дишыгъ. Джарымэм ищылэныгъэ гъогу ильэныкыо зэфэхъафхэм ягу-гъу кышыгъэ ыкли джырэ уах-тэм еплъыкылоу фырилэр кыло-тагъ. Зэдэгущылэгъур кызыры-хъагъэр «Аргументы и факты

— Кубань» зыфилошэ гъэзетэу шэклогъум и 5 — 11-м кыдэ-кыгъэр ары. Статьям ыцлэр «Возраст раздумий».

Спортым ыльэныкыоклэ анахъ хъугъэ-шлэгъэ гъэшлэгъонэу, та-рихъ мэхъанэ илэу, бэрэ зэжа-гъэхэу 2014-рэ ильэсым шы-лаагъэр кымымэфэ Олимпийскэ ыкли Паралимпийскэ джэгун-хэр къалэу Шъачэ зэрэшыре-кыкыгъэхэр ары. Кыхъэгъэ-цы сшоигъу олимпийскэ ма-шлор Мыекъуапи кызызэрысэгъэр. Республикэм и спортсмен ыкли ищыфэ цлэрылохэм машлор зэлэ-пахъэз ахыгъ. Адыгеим икыгъэ творческэ купхэр Олимпиадэм икультурнэ программэ хэлэжы-гъэх. «Адыгэм и Ун» зыфилошэ кыгъэлэгъоным павильонэу ащ кышцэзылауахыгъэм джэгунхэр оклофэ Иоф цишлагъ. Фае пэпчэ члэхъан, адыгэхэм якультурэ, яхышхэ нэлуасэ зафишын ыльэ-кыштыгъэ. Мыщ ехылаагъэу гъэзетхэм янэкыубгъохэм бэ-дэд къахыауагъэр. Ахэм ашыш гъэтхалэм и 28-м кыдэкыгъэ «Кубанские новости» зыфилошэм ит статья. Шхъэу илэр «Как адыги гостей на Олимпиаде встречали». Мы Иофыгъо дэ-дэм фэгъэхыгъэ Ольга Бон-даревам кытхыгъэу «Лезгин-ка на Медаль Плаза» зыфило-рэ статья. Кызырыхъагъэр «Урысые гъэзетэу», мезаем и 28-м кыдэкыгъэр ары.

Спортивнэ-туристскэ зэнэ-кыкыуагъэу «Интеррали — Бе-лая» зыфилоу Адыгеим ильэс

къэс шырекыкырэ ехылаагъ Карина Кадиевам кытхыгъэ статья. «Лучшие спортсме-ны-водники соревновались в Адыгее» зыфилошэ тхыгъэр кы-зэрыхъагъэр гъэзетэу «Кубань сегодня» зыфилоу жъоныгуаклэм и 16-м кыдэкыгъэр ары.

Тхаклоу, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо премие илауреа-тэу Анатолий Пренкэм итвор-чествэ ехылаагъ филологии шлэныгъэхэмклэ докторэу Щэшлэ Казбек кытхыгъэу гъэзетэу «Литературная Россия» зыфилоу чъэпыогъум и 10-м кыдэкы-гъэм кыхъагъэр. Статьям ыцлэр «Нравственность — хрупкое ра-стение». Пренкэм ипроизведе-ниехэм нравственнэ мэхъанэу ахэлъыр, амалэу щигъэфедэхэ-рэр, джырэ уахътэм дштэу зэрэтхэрэр Шашлэм кышцело. Мы тхэкло дэдэм ыкли ащ ипро-изведениехэм язэхэфын ехы-лаагъ Шыкы Николай кытхы-гъэ статья. Тхыгъэм ышхъэр «Пророчество Кужоры...», кы-зэрыхъагъэр журналэу «Ку-бань» N 1 — 2.

Зигугъу къэсшыгъэхэр Уры-сыем ипечатэ нэкыубгъохэм къахыауагъэхэм ашыш лах нылэп. Мы материалхэм ыкли нэмыкыхэм нахъ игъэкыотыгъэу нэлуасэ зафэзышлы зышлэгъо-хэм ахэр Лъэпкъ тхылъеджаплэм члэгъотэн алъэкышты.

БЭРЭЧЭТ Ирин.

Лъэпкъ тхылъеджаплэм къэ-ралыгъо библиографиюмклэ иотдел Иофышлэ.

Хэхъо, зеубгъу, мэпытэ

Къызэтеуцо имылэу уахътэр ыпэккэ лъэкълэуатэ, инелэрагъэр къызэринэкылэзэ. Гъогум дырык-лон зымылэкыхэрэр, дезымыгъаштэхэрэр къычлнэхэзэ ыпэккэ лъэкълэуатэ. Зы чыплэ къиуцоньш, шытынэу, зигъэпсэфынэу амал илэп. Зепедзы: клегъэпшы, мэхъаджэ, мэутхындзэ: шур къабыл ешы, ар хеушхъафыкы, ыпсэ луехы, епэсыгъэ-ифэшъошэ къогъулэ регъэгъоты... Ары, ахэр еж-ежырэу хъухэрэп. Ахэр — лофыр зытетым ымыгъэразэхэрэм зэпымыуж банэу агъэцаклэхэрэм, ем ыпсэ луихызэ, шлум гукуачлэ, гупкъэу фэхурэ цыфхэм ялэмыркэ шы-лэныгъэм щэпытэх. Ащ фэдэу, адыгэ литературнэ критикэм, адыгэ литературоведением аклуачлэ, апсэ пытэ зышырэ, ялэккэ къэзылэтырэ клуачлэу Щэшлэ Казбек зэрэщытыр илофшлагъэхэм нафэ къашы. Ащ изышы-хъат литературоведческэ лофшлэгъэ гъэшлэгъонэу «Шыпкъэ-ныгъэм илгъагъохэр» зыфилорэ тхылъэу лофыгъо зэфэшхъафхэр къызышилыгъэхэр. Зы произведением изэхэфын фэгъэхы-гъи, тхаклом итворчествэ изына-шанэ горэ гъэунафыгъэнри, гумэклыгъо гъэнэфагъэм изыло-хыни литературэ псаум зэрэ-щыреклогырэ ехылагъэуи, зэхэубытагъэу ныбжьыклэхэм ятворчествэ тегушылэгъэнри — лъэныкыуаб, лофыгъуаб авторым итхылъ къышылэтыгъэр.

Социальнэ-экономическэ зэхъоклыныгъэ инхэу тыхэгъэгъу шыхуугъэхэм зэрэкъэралыгъоу, адыгэхэри ащ зэу шыщхэу, «ынапэ» — итеплы иамалы — зэрехъожьыгъэр, лъэхъаныклэм ибзыпхъэ-хабзэхэр шылэныгъэм зэрэхуцуагъэхэр нафэ къашы-зэ, ахэм якъежъаплэ, аклугъэ гъогур, тапэки аклуштыр агъэунафыныр титхаклохэм яапарэ пшъэрлыгъэу зэрэщытыр шэпхэ пытэм тетэу Щашлэм шыклогъэ-тхы «Тарихым ишъолпыр зэфэшхъафхэр» зыфилорэ едзыгъом. Мыр лофшлэгъэ иныщэу зэхэт... Апэрэ — «Блэкыгъэ лъэхъанэмэ яхыш» (Адыгэмэ ятарихъ къэзылотэрэ прозэр) зыфилорэ адыгэ литературэмэ (адыгэ, къэбэртэе, черкес) историческэ темэр къызэра-гъэплагъорэр зэхэубытагъэу зэфэхысыжыгъэу къащытегушылэ авторыр. Ятлонэрэ — «Романыр ыккы лъэхъаныр» ылуи авторыр эдджагъэр — Кэстэнэ Дмитрий ироманэу «Шэуджэн Мос» зыфилорэ изэхэфын фэгъэхыгъ. Ящэнэрэ — «Романым-рэ историэмрэ» зыфилорэ зэхылаплагъэр Мэщбэшлэ Исхъак ироманэу «Гоцэунай» ары.

Литературам нэшанэу непэ илэхэу лъэгъухэрэм историческэ хэхъоныгъэу ащ пышылпыр къызэкъозыхырэ теоретическэ гупшысэхэри алкырылхы. Тыдэ кыкыгъэхэ ахэр? Уашъом къе-фэхыгъэхэп ахэр. Къин мы-гъуаеккэ литературэм къыди-хыгъ, творческэ лофышлэхэм зэ-луагъэклагъ зыфаехэр къазыш-дэхурэм нахы къазышхыдэмы-хурэр нахыбэзэ. Ащ ыналэ тетэу Щашлэр лъэплэ, тилите-ратурэ идейнэ кючлэ къэкълуа-плэу, теоретическэ лъапсэу фэ-хуугъэхэр хъуау, игъэкълотыгъэу егъэунафы дунэе, урыс ыккы советскэ литературэм иклассик-хэм ялофшлагъэхэр лэубытыплэ ышыхэзэ.

Лэубытыплэ, клэгъэкъон зыфи-шырэ гупшысэхэу революционнэ романтикэм, урыс ыккы дунэе литературэм иклассикмэ къа-хэхыгъэ щысэхэр адыгабзэккэ зэрымдзэккхэу тхылъэу ахэр къызыдихыгъэхэр бзэу зэрэ-хыгъэм тетккэ къызэритырэ тэрэз, зэтелотыкыгъэхэр къы-хэмыхъанхэмккэ.

Щашлэр куоу гупшысэрэ, ыпэ-ккэ плэрэ научнэ лофышлэ чъэпхыгъ. Адыгэ лъэпкэ пстэ-умэ ялитературэхэм бэшлагъэу лоф адешилэ. Ахэм язэфэхы-сыж гушыл критикым итхылъэу мы тыкыызтегушылэрэм къыши-шырэ: «Адыгэ лъэпкхэм зы насып афэхуугъ, зы литератур ялэр, нэшэнэ хэхыгъэ горэ ли-тературэ пэпчэ фэбгъэунафын олъэккы» (н. 711.) А зэфэхы-сыж гупшысэм къыпкырыкы-зэ, адыгэ лъэпкэ пстэум яли-тературэ зэхэубытагъэу къы-тегушылэ критикыр. Ащ фэдэ еплъыклэм фитныгъэ къыритыгъ критикым мырэуштыу ытхынэу: «Блэкыгъэ лъэхъан хылыгъэхэм яхъэзаб къалотэныр апэрэ худо-жественнэ пшъэрлыгъэу аштагъ адыгэ поэзиэм иккэщаклохэу Пэккэ Бэчмызэрэ Шэуджэнцы-ккы Алирэ». Адыгэ хэкуми, Къэбэртаеми, Щэрджэсыми арыс адыгэхэм ялитературэ зы лите-ратура? Административнэ чыплэ еклопаккэклэ секлуалэу арэп, ау адыгэ лъэпкышымэ абзэ гъэнэфагъэккэ тхыгъэ литерату-ришыри зы литературэккэ тлы-тэныр тэрэза-мытэрэза? «Адыгэ литератур», «адыгэ поэзиэ» зы-филорэ зэккэ къызэлыгъыгъэ-бытэу Щашлэм къыхэккыми, «къэбэртэе прозэр поэзиэм ыуж къынагъэу ало» (н. 31) авторым зэрилорэри зэу шыхъат фэху адыгэ литературишыри зы ли-тературэу зэрэщытытым...

Адыгэ литературэхэм зэхэ-убытагъэу уагегушылэным мэхъэнэ гъэнэфагъи, шлогъэ ини хэль. Ау гъэшлэгъонэу тенденциэ хуугъэ зы шэн ахэсэплагъо типологическэ зэхэфыным пылэ адыгэ уштаклохэм: къэбэртэе литературэм иматериал нахъ игъэкълотыгъэу агъэфедэныр шэны афэхуугъ. Адыгэмэ ятарихъ къэ-зылотэрэ прозэм ихэхъоныгъэ гъогур ыплъэгъэнымккэ, а про-цессым ихабзэхэр гъэунафы-гъэнхэмккэ Щашлэми нахъ лэубы-тыплэ ышыхэрэр къэбэртэе ли-тературэм ипроизведениехэр, итхаклохэр арых. Жанрэмрэ шы-лэныгъэ хуугъэ-шлагъэмэ якъэ-гъэплагъонрэ язэфыштыккэ-зэ-пхыныгъэхэр анахъ теоретическэ лофыгъо къинмэ ащыщ. Шылэны-гъэр тхаклом къызэригъэплагъуа-гъэм художественнэ шыпкъа-гъэу пкырылхым лъыплъэзэ, жанрэм ихабзэхэр къыдилытэ-хэзэ произведениер Щашлэм зэ-хэфы, а пстэури теориэмккэ зэккыгъэпытыхэзэ егъэпсы.

Критическэ ыккы исследова-тельскэ гупшысаккэ илэккэ амал шлагъохэр Щашлэм илэ-рылхъэх. Дэгъоуи егъэфедэх. Къылоштыри ешилэ, къызэрилошт псалъэри епсыхъэ. Сыдигъоккы шхъаихыгъэу, гоо лоф хэмытэу, тэрэзккэ ылытэрэм шыгушлуклэу, тэрэзиджэккэ ылытэрэм губж ришыллэу Щашлэр зэрэтхэрэм ащ итхыгъэ уеджэныр псынклэ къашы.

Исследовательскэ шапхэр критическэ шапхэм къэлэ-гэккэу «Лъэхъанэмэ ялыклогъэр»

зыфилорэ едзыгъом Кларашэм иновеллэхэмрэ лэшыным или-рическэ прозэрэ шызэхэфых, зэфэхысыж куухэр ешых: лъэпкым тарихъ гъогунэ хы-лэу къыккыгъэм шызэлуигъэ-ккэгъэ шылэныгъэ философииу Кларэщэ Тембот иновеллэхэм аклоцылпыр «Пхъэпшыным къы-лорэ ордэхэм» къыщегъэунафых. Лэшыныгъэ Хъазрэт итворческэ потенциал лирическэ прозэм къышызэлухыгъэ зэрэхуугъэр «лэшыныгъабылэ шыщхэр» зы-филорэм шеухэсы. Социальнэ, нравственнэ лофыгъошхохэр тхаклохэм япроизведениемэ къазэ-рщалэтыхэрэр къыло къодыу емыжъэжъэу, щысэхэр лэубыты-плэхэу лупклэу къегъэплагъох...

«Тыгуаса, хъауми неуща?» зыфилорэ едзыгъоу статитлоу зэхэтыр литературнэ критикэм ишэпхэ стырымэ арылэу тхы-гъэ. Адыгэ литературнэ крити-кэмккэ апэрэу мыщ Щашлэр игъэкълотыгъэу къащытегушылэ усэккэ ыккы тхэккэ ныбжьыклэ-хэм ятворчествэ. Апэрэ статьяу зыфэгъэхыгъэр усэккэ ныбжьы-клэ заджэхэу, ау аныбжьыккы ялофшлагъэхэмккы чъэпхыгъэ-хэу, тинепэрэ адыгэ литературэ ыккылолэ гъэнэфагъэхэу, адыгэ литературэм игъэхъагъэхэм зи-лахышхо ахэзылхъагъэхэу Къуеккэ Налбий, Нэхэе Рус-лъанэ, Бэгъ Нурбий ятворчеств. Литературэм ианахъ шэпхэ инхэмккэ непэ узэккылолэн фэе творческэ клуачлэхэм зэраш-гугъырэм фэдизккэ дао зэра-ришыллэрэр зэрэтэрэзым уещэ-чыжыныу щытэп. Ятлонэрэ статьяу тхаклохэм я Союз хэ-мытхэу, ау зэпымыоу литерату-рэм хэлажэхэрэм афэгъэхы-гъэм творческэ кючлэ ныбжьы-клэм инэу ыналэ атэтэу зэхэ-фых Щашлэм, гъэхъагъэу ялэхэр къыхэгъэхы, шыклагъэхэри чли-укъуащэхэрэп, ялэпэлэсэныгъэ зэрэдэлэжъэнхэ фэе ушъыр зэфэдэккэ пхырешы.

«Шыпкъэм ишыпкъэжъ» зы-филорэ едзыгъом адыгэ лите-ратурнэ критикэм изытет шы-бзэ нэдым шыклогъэккы Щашлэм. Джэныккэ машлоу къызэккыгъа-нэрэр мыупабжъэмэ, адыгэ ли-тературнэ критикэр лъэгэплэ гъэнэфагъэ нэсынэу клуачлэ къылэккэхъашт.

Щэшлэ Казбек итхылъ, ыплъэ-ккэ къызэрэщыслагъэу, анали-зым хэтэу теориэм илофыгъо инхэри шызэшлуехы. Ау зэпы-упли зэпычыплэ имылэу, анахъ исследовательскэ лофшлагъи, анахъ критическэ статьями, зы мэккэ зыккэ ащызэхэошлэ — зыфаслорэр непэ хурэ-шлэрэ лофхэм ягумэккэ зигутею публи-цистическэ макъэр ары. Гукъэ-кыж-гупшысэхэм, непэ хурэм еплъыклэу афырилэхэр хэгъэ-цагъэу, публицистическэ пэ-чэчаныгъэ, ппыр-стырыгъэ хэ-лэу тхыгъэ тхылъым дэхъэгъэ лофшлэгъэ пстэури.

Зэрэпсауу тхылпыр зыпштэ-ккэ, научнэ-теоретическэ куугъэ ин хэльэу, критическэ гупшыса-клэм инепэрэ лъэгэплэ нэсыгъэу зэрэщытыр зэхэошлэ. Тхаклохэм, анахъэу етлани тхэккэ ныбжьы-клэхэм, теориэм ишлуагъэ зэхэ-зыгъэшлэн, лэпэлэсэныгъэм ила-шэ алэккэзылхъан клуачлэ тхы-лым пкырылх. Ккэладжакло-хэм, студентхэм шлэныгъэу ялэ-хэр нахъ куу шыгъэнхэмккэ, нахъ зыгъэушъомбгъугъэнымккэ

ккылолэ къэккылоплэшлу хушты тхы-лэу «Шыпкъэныгъэм илгъагъо-хэр». Ащ фэдэ лъэккэ зыккыхэ-лпыр гурылогъуаеп — иавтор гъэпсэф имылэу зыдэлэжъэ-жы, илэжъаккэ фэд илэжыгъи: гупшысэккы шлэныгъэккы гъэ-бэжъу.

Шылэныгъэм хэхуухэрэ лофы-гъо дэдэхэр литературэм ипро-цесси щэзеклох. Ахэр сыдэу шытми еж-ежырэхэу хъухэрэп. Ахэр цыфхэм къапкырыккы, зыпэккэ плэрэ, непэ лофыр зытетым ымыгъэрэзэрэ, нахъ лъэгаплэм зыфэзыккыудырэ клуа-члэ зыпкырылх цыфхэм къа-щэжъэ. Ащ фэдэу, адыгэ лите-ратурнэ критикэм, адыгэ лите-ратуроведением къэгъэзэплэ, къэлэтыплэ афэхуныр Щэшлэ Казбек ыцлэ епхыгъэу къэтлон тлэкышты темыхырэхышэу... Казбек филологическэ шлэны-гъэхэмккэ доктор, профессор, тхакло, литературнэ критикэмккэ, литературэм итеориеккэ лофшлэ-гъишъэм ехурэмэ яавтор, моно-графии пчъагъэ къыдигъэккыгъ. Ахэр илъэс пчъагъэм къылэ-жыгъэм къыккэлыжыгъэхэр арых. Ау ахэм аккыб сыд фэдиз хуугъэ-шлагъа къотыр?! Зэфэ-дэхэу къызэдэшхохэрэр шъэфккэ зэлуккэхэмэ Щашлэм зэрэдэ-ккыштыр рахуухэу, зым нахы адрэм нахъ ккыгъэстэу, зэрэ-угоихэмэ зэлуккэ тырашыхэу, тхылъэу къыдэккы пэтрэр къы-зэтырагъэуцоу тхалаша къызэ-рэхэккыгъэр?! Мышлагъэу къэна-гъэр шлэгъэным клуачлэу пхэ-лпыр, шлэныгъэу уилэр афэб-гъэзэным ычылэклэ, шлу зыгу имылы ккылолэ зэхэлэу къыппэ-уцужыгъэм зышъуухъумэным зыфэбгъэхъазырын фаеу, сыд фэдиз клуачлэ пккэнчъэу ккыды-гъэр?! Ары, инепэрэ лъэгаплэ Щэшлэ Казбек псынклэгъоккэ къеклугъэл. Белинхэм зэрилуа-гъэу, умыбанэу теклоныгъэ къы-дэпхыштытэп, теклоныгъэ къыдэ-мыхэу щытхуу къэблэжыштытэп. Ащ зыфэбгъэхъазырын фае, мурад зыфэбгъэуцужыныш, ащ еккырэ гъогум удэмыхэу, зыды-мыгъэдзыхэу урыккы, бжъэм шъоур къэгъэплагъэмэ къызэра-хихэу, пшъы ымышлэу илофшлэн фэшъыпкъэу зэрэлажъэу улэ-жъэн фае.

Узажэрэм бэ тешлэу къыпшлэ-шы, ау блэккыгъахэр тыгъосэ къодыем фэд. Нахъ лъыкълуатэ къэс хэпшыккэу зилэтыу, лъэшэу лоф зыдишлэхэу ригъэжъагъ. Ауужырэ курсхэм зесым научнэ лофшлэнэу ышлэхэрэмккэ гушы-лэгъу тызэфэхуштыгъэ къодыэ нахъ ебгъэлэпгъунэу, лэпэккэ зепщэнэу шытыжыгъэп. Гулытэ чанэу илэм, литературэм хэшлы-гъэу фырилэм удахыхэу шы-тыгъ, гурышэ-гупшысэу ышлы-хэрэм, ипсалъэ зэрэзэригъафэ-рэм къапкырыккэу ежъ научнэ пащэм илофшлэнккэ лэпылэгъу хигъуатэ хъуным нэсэу зилэ-тыгъагъ. Ау ащи изэкълуагъэп: шлэшхуныгъэ пытэмрэ гуфэ-бэгъэ-хъалэлыгъэ-ныбджэгъуны-гъэрэ зэдызэхэлэу литературнэ кружокым хэтхэм ятхыгъэ зэды-тегушылэштыгъэх. Анахъ къахэ-щырэ макъэхэм ащыщыгъ Каз-бек ымаккэ. Икритическэ ста-тияхэр дэпкэ гъэзетым, лэпэ-рытх журналэу «Ныбжьыккэ макъэм» ренэу къахиутышты-гъэ. Рассказхэри ытхыштыгъэх, сурэт ышыными фэлэсэмэгъуэп. Зылапсэ тэрэзым ичыгыпкыи

лъэрыхъэу, ипккышэхэри игъом нэсэу пытынхэ зэрипэккырэм, зэккэми зэрэзэдырагъаштэрэм фэд, природэм талант къызы-хилхыэрэм — зыбгъу цаккэп ар хэлэу зэрэхурэр, ыбгъу пстэумккы ары нахъ. Ахэм ащы-щэу анахъ ыналэ зытыригъэ-тырэм рихыплэгъэ клуачлэм фэдизккэ хэхъоныгъи егъоты. Сэ зэрэсшлэшлэрэмккэ, Казбек художник хуу шлогъуагъэмэ, а лъэныккыомккэ зыгъэзагъэ-мэ, щэч хэмылэу хуун ыплэ-ккыштыгъэ. Гушылэм рылэжъэ-нэу къыхихыгъ. Художественнэ псалъэм ыпэ ригъэшъыгъ худо-жественнэ критическэ псалъэр. Арэу тэлэми, поэтическэ усэ пчъагъэ ытхыгъ, рассказхэр джыри студентызэ хиутыгъэх, 1985-рэ илъэсым «Ос фаб» зыцлэ повестыр къыдигъэккыгъ...

Рассказэу «Бжыгъэ» зы-филоу 1962-рэ илъэсым Щэшлэ Казбек студентмэ ялэпэрытх журнал къыдигъэхъагъагъэр ежъ илэгъу ныбжьыклэхэм цыфыгум, лофшлэным еплъыккэу афырылэм фэгъэхыгъагъ. Нравственнэ-этическэ шапхэу ныбжьыклэхэм ялэн фаеу ежъ авторым ылы-тэрэм ымаккэ лъэшэу къахэ-лыккы рассказым иапарэ сатыр-хэм: «Цыф пстэумэ зэдэрэшти, боу мы чышхъашъор бэгъо-ни! Цыккыу ини лофыр шлу тлэ-гъоу, зым лэпызырэр адрэм къыштэжъэу, гъогу нэфым дэ-хыккэ ежъэрэр тэрэмыгъэгъуа-щи, зэккэми чыгур тэрэлэжы, сыд фэдэу ар дгъэккэрэккэ!» Гупшысэ дах, гупшысэ къаргъу. Ау тэ тызэрэфаеу зэккэри хурэ-п: ныбжьыккэ шхъэубатэ-хэр цыфыгъэм бжыгъэ фэ-хуухэу къахэккы. Джащ фэдэ ныбжьыккэ идунай, изеккыккэ, инэпэягъэ рассказым къыгъэ-лгъагъэрэр, къырилотыккырэ. А темэр, нравственнэ темэр ары зыфэгъэхыгъэр повестэу «Ос фаб» зыфилорэри. Лъэхъаны-клэм, ежъ авторым лъэгэплагъэу ыштагъэм къыпкырыккызэ, на-учнэ-педагогическэ лофышлэхэм ядунай хэхуухэрэ-хэшыхъэхэ-рэмккэ цыфыгъэм, шыпкъэ-гъэ-зэфагъэм, шлулэгъу иным аклуачлэ кырегъэлэпгъуыккы, напэ зымылэ, гу бзаджэ зыккылоцыл, къэрабгъэхэу шъэфккэ аккэклэ-тхыхъэхэрэм (Роберт, Борис), гъэсэныгъэу илэмрэ лэнатлэу зы-лутымрэ ыгъэфедэхэзэ лофыгъо шлоихэр зезыхъэхэрэм (про-фессорэу Виктор Николаевич) гур ащигъэккэу, шылэныгъэм о пшъэхэккэ шыппэккэлыгъэхэм ясурэтыджагъэ уанэлэ кыри-гъэадажэу нафэ къешых. Тэ-рэр, демыгъэштэн пльэкыштытэп авторым: «Шылэ ащ фэдэ цыф-хэр, шылэ ежъ алорэм щэхуу логъэ тэрэз шымылэу, ежъхэм ашлоигъор пхырагъэккэу, къапэ-шуккыккырэм ыпкъако клуаты-ным фэхъазырхэу. Ауми ахэр цынапхэх, ежъ нахъ лъэш къа-зылэгъоккэ, мэккэзэзых, зыфа-гъэцкыккыштытэп, ипальтэуи фытелэ-ккышхыштытэп, иккэджыбэ рагъэлэ-бэжыштытэп, ккэи дешлэхэми, ягуапэу рагъэхыштытэп. Шылэ ащ фэдэхэр, шылэх...» Ары, шылэх ахэм афэдэхэр, ау тинасыпыр — ахэр арэп дунаим ыналэ зышыхэрэр, шъобж рахэу, бжы-гъэ тыралхъэу бэрэ къыхэ-ккыми, дунаим ыналэ зышыхэ-рэр неущырэ мафэм игъэпсэккэ ныбжьыккэу къаргъохэр ары.

(Иккылух я 6-рэ нэккыб. ит).

Хэхъо, зеубгъу, мэпытэ

(Иклэух.
Я 5-рэ нэклуб. къыщещъэ).

Ахэм яшулэпгъу дахэ, яшулэпгъу фабэ, ахэм шлэныгъэ куум игъогуу къыхахыгъэм пэрыохуу фэхъухэу, зыгу шу имылхэм бзэджагъэр, цыфынчъагъэр зэрахъами, зэшугагъэ-клодынхэр, къызэтырагъэуцопэ-ныр къадэхъурэп. Шылэныгъэм ижыбгъэ ильхэми, иощх-ое шы-хъахъхэми, иосхъот-борэнхэми ныбжьыклэхэм яшэн-нэшанхэр, язэхэшлык, ядунэеепллыкэ шы-псыхъагъэхэу азэпырэкых, теу-бытгъэ-пытагъэ хэлъэу неущырэ мафэм инэф, ильэаплэ еклух, еклух шу зыгу имыль цыфхэр къызэранэкхэзэ, еклух къызэ-темыуцохэу — джа гушхуагъэр, уицыхъэ зытелыжьхэу уапэкэ улпыклотэныр, мурад лъагъэу зы-фэбгъэуцужыгъэм дэх уимы-лэу уфэклоным ыклуачлэ, ильэкI идейнэ-художественнэ пкъынэ-лынэу иI повестэу «Ос фаб» зыфиlorэм...

Художественнэ псалъэм ыльэ-ныкъокIэ ащ фэдэ loфшлагъэ илэми, Щэшлэ Казбек италант анахъэу къызыщынэфагъэр ли-тературнэ-художественнэ крити-кэр ары. Москва, Ростов, Крас-нодар, Налчыкь къащыдэкIырэ журналхэм, гъээтэу «Литера-турная Россия» зыфиlorэм ли-тературнэ-критическэ, теорети-ческэ статья пчъагъэ къащыхи-утыгъ. Адыгэ шлэныгъэ-ушэтэкIо институтым, Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ институтым къыда-гъэкIырэ сборникхэм Казбек истатъяхэр ренэу адэтых. Ау ащи изакъоп — а сборникхэм ар нахьыбэрэмкIэ яредактор шъхал.

Щэшлэ Казбек ихудожествен-нэ произведениехэми литера-

турнэ критикэм, литературэм итеорие чIыплэ гъэнэфагъэ щаубыты. Иалэрэ рассказэу «Бжыгъэ» зыфиlorэм игероеу Аслъан зыфэдэр ыгъэунэфы-нымкIэ литературнэ образыр Iэубытыплэ ешлы. «Ос фабэм» хэт образ гулчэу, лирическэ героеу Хьазрэт литературэм итеориекIэ ышлэрэ loфхэр по-вестым сюжет пшъэхъунэ пчъагъэу хэуцо...

Адыгэ литературнэ критикэм шлэныгъэ куурэ жэбзэ чанрэ зилэрылхъэ loфышлэ къызэрэ-хэхъагъэр Щэшлэ Казбек къы-ушыхъатыгъ иалэрэ литературнэ-критическэ тхыльэу «Уахътэм иджэмакъ» зыфиloу 1973-рэ ильэсым къыдигъэкIыгъэмкIэ. Адыгэ литературэм игъэхъагъэ-хэм альапсэ критикым егъэунэ-фы, идейнагъэм, народнагъэм ялофыгъохэр къыщелэтых, шызэ-шуехых. Идейнэ псыхъагъэм-рэ художественнэ зэгъэпшы-ныгъэмрэ шэпхъэ пытэу лите-ратурэм зэриlэнхэ фаер тхы-лным шъхъэу дэт пэпчъ авто-рым шыкIегъэтхъы. Уахътэр, ащ цIыф шэнхэр къызэрэщы-лъагъохэрэр, охътакIэ пэпчъ loфыгуаекIэхэр зэшлохыгъэнхэ фаеу къызэрэуцухэрэр, ахэр щылэныгъэм шызэшлохыгъэхэ зэрэщыхъурэр игъом ехъуллэу ыкIи художественнэ Iэпэлэсэныгъэ икъу хэлъэу къытыныр лите-ратурэм ипшъэрыль шъхалэу зэрэщытыр, ащкIэ адыгэ литера-турэм гъэхъагъэу ышлыгъэхэм, щыклагъэу фэхъугъэхэм уасэ афешлы. Общественнэ пшъэ-рыль инэу искусствэм илэр, плуныгъэ пшъэрыль лъашэу ащ ыгъэцакIэрэр, щылэныгъэмкIэ анахь мэхъанэ зилэ loфыгъо-хэр литературэмкIи анахь loфы-гъошхоу зэрэщытыр, а loфыгъо-

хэр игъом къылэтынхэ ыкIи зэ-шуихынхэр ипшъэрылхэу, граж-данскэ мотивыр ижъэу, ыпсэу зэрэщытыр, а пстэур адыгэ литературэм зэрээшлуихырэм икылотыкIын-икъигъэлъэгукIын ары Щашлэм итхыль исюжетнэ гъогу зэрэклорэр. Тхылъыр гу-пшысэ куухэмкIэ ушъагъэ, плы-тыгъэгъэ-фызыгъагъэ хэмы-лхэу, шъхафитэу, хъуаоу гу-пшысэмэ зыращэу, гъэхъагъэ-хэм авторыр зэрагъэгушлорэм фэдизкIэ щыклагъэхэм къыкла-гъэгубжыхъэзэ, зэхэфын куумрэ критическэ мэкъэ чан плъыр-стырымрэ зэхэгъэщагъэхэу тхы-лъыр тхыгъэ. Зэгъэпшэн гъэшлэ-гъонхэр, зэфэхьысыжь инхэр, анализ куухэр ышыхъэзэ, адыгэ проземи поэзиemi авторыр игъэклотыгъэу къатегушылэ. Ау ахэр, шыпкъэ, зэкIэ зэшъо-зэщ закIэхэу, зэпэщэчыгъэхэу, тэрэз закIэхэу щытэп. Авто-рым зыщыдемыгъэштэн горэ-хэр, узыщэнэкъокъун горэхэр, аужыпкъэм узыщыгъэуцужьын горэхэри къыхэкIынхэкли хъун, ау тхылъыр зэрэпсаоу зыпштэ-кIэ, лъэхъанэу ар зыщытхыгъэм адыгэ литературнэ процессым ехьыллагъэу уахътэм джэмакъэу хэлукIырэр зыугъоирэ гулшысэр тхылным ыкупкI. Ар тхылным ыцIи къеушыхъаты: «Уахътэм иджэмакъ».

Адыгэ литературоведением имызакъоу зэрэсоветскэ лите-ратуроведениекIэ loфшлэгъэ инэу щыт Щашлэм итхыльэу «Худо-жественный конфликт и эво-люция жанров в адыгских ли-тературах» (1978) зыфиloу Тби-лиси къыщыдигъэкIыгъэр. Пшы-сэ-тхыдэжъхэм къащечъи щылэ-ныгъэр шууамбгъоу къызыгъэ-лъэгукIырэ романым, оред-гъы-бзэхэм поэмэхэм захилэтыкли,

нэшлэ-лушлэ къэлотакIэр къызэ-ринэкли драматургическэ произ-ведениехэр атхынхэмкIэ адыгэ лъэпкъхэм (адыгэхэм, къэбэр-таехэм, щэрджэсхэм) ялитера-турэхэм зызэралэтыгъэр теоре-тическэ лъэпсэ куу илэу зэхэ-зыфырэ тхыль Щашлэм ытхы-гъэр. Казбек иящэнэрэ моно-графии зыфэгъэхыгъэр Мэщ-бэшлэ Исхъакъ итворчеств ары. Мэщбашлэм иусэ тхылъхэр, иро-манхэр анализ шыгъэнхэм-кIэ, поэтышхом илэпэлэсэныгъэ бгъу пстэумкIи лпыплъэгъэным-кIэ Щашлэм loфыбэ ышлагъ. Гу-пшысэ зэфэхьысыжьхэу шлэ-ныгъэлэжъым ышлыгъэхэр «Псэ зыпыт гуцылэхэр» (1982) зы-фиlorэ тхылным къыщитыгъэх. Гъунэпкъэ къэгъэтхыхъэгъэ зэ-жъу имытэу, усаклом итворче-скэ loфшлагъэхэр щылэныгъэм, адыгэ литературэм, зэрэдунэе литературэу къызэлыиубытэу арипхызэ зэхефых, Iэпэлэсэны-гъэм ихабзэу ащызэгъэфагъэ-хэр егъэунэфых, хэхъоныгъэм игъогупэхэр еухэсых...

Творческэ loфшлэным зэпы-мыоу зэрэдэлажъэрэр Щашлэм исэнэхъат loфшлэнкли ишлуагъэ инэу екIы. ЛитатурэмкIэ лек-циеу къышлэхэрэр идейнэу псы-хъагъэхэу, теоретическэу ку-ухэу, материалыкIэхэмкIэ ре-нэу гъэбаигъэхэу щытых. Ежъ иloфшлэклэ гъогу ныбжьыкIэхэри тырегъэуцох: студенческэ на-учнэ пэщэныгъэ адызэрихъэзэ, кандидатскэ, докторскэ дис-сертацие пчъагъэ аригъэтхыгъ, къагъэшпыпкъэжыгъ. Джы ахэм ежъ къыготхэу loф дашлэ, на-учнэ, литературнэ-творческэ lo-фышлэх.

Научнэ-творческэ, педагоги-ческэ loфшлэныбэу Щэшлэ Каз-бек ышлэхэрэм адаклоу общест-

веннэ пшъэрылпыби егъэцакIэ. Ильэс 32-м къехъугъэу урыс литературэм икафедрэ ипэщагъ, филологическэ ушэтынхэр гъэ-тылыгыгъэнхэмкIэ (депонировать шыгъэнхэмкIэ) кIэлэегъэджэ ин-ститутым и Совет итхъамат, тхаклохэм ясоюз и Адыгэ хэку отделение ибюро, апшъэрэ еджаплэхэм я Темыр-Кавказ научнэ гулчэ и Совет, Адыгэ тхыль тедзаплэм иредакцион-нэ совет, 1983-рэ ильэсым къы-щегъэжъагъэу докторскэ дис-сертациехэр къызщагъэшпып-къэжырэ специализированнэ Советэу АН-м и Дагестанскэ къутамэ ахэт. Докторскэ дис-сертациер къэзыгъэшпыпкъэ-жыгъабэмэ оппонентэу ялагъ. Ары пэпчъ loфшлэнышху: loф-шлэн чэндж къызылэкIэкIыгъэм удэлэжъэшт, узыпэуцужьыни къахэкIышт; loфшлэгъэ дэгъоу пэрыохуу зыфэхъухэрэр пхы-рыбгъэкIыным уфэбэнэшт. А пстэуми ишлэныгъэ пкъэоу кIэ-тэу, ицIыфыгъэ ин игъуазэу Казбек ахэлажъэ. Зыпкъ итэу, лушыгъи Iэдэби хэлхэу ипшъэ-рылхэр зэригъэцакIэхэрэм пае Казбек зышлэрэ пстэуми шъхэ-кIэфэшхо къыфашлы. Цыфхэм апашхъэ шъхъэклафэ къыщы-блэжыным нахь лъаплэу сыда хъун ыльэкIыщтыр?! Ар насы-пыгъ. Джащ фэдэ насыпыгъэ къылэжыгъ Щэшлэ Казбек. А гъэхъагъэхэр фэдэ пчъагъэклэ бэгъонхэу, гъучIыпсэу, псэпы-тэу, итворческэ мурадхэр зэкIэ къыдэхъухэзэ щылэнэу тыфе-хъохъу.

ШЪХЪЭЛЭХЪО Абу.
Филологии шлэныгъэхэм-кIэ доктор, профессор, АМАН-м иакадемик.

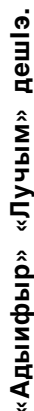
2015-рэ ильэсым цыфхэр Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм зэрэрагъэблэгъэштхэмкIэ графикыр

ЫльэкъуацI, ыцI, ятацI	ІанатIэу ыIыгъыр	Зырагъэблэгъэштхэ мафэр	Зырагъэблэгъэштхэ уахътэр	ЧIыплэу зыщырагъэблэгъэштхэр
НАРОЖНЫЙ Владимир Иван ыкIор	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъамат	я 4-рэ мэфэку	сыхь. 14.00-м щегъэжъагъэу 17.00-м нэс	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, я 209-рэ каб.
ІЭЩЭ Мухъамэд Джумалдин ыкIор	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэ игуадз	я 2-рэ гъубдж	сыхь. 10.00-м щегъэжъагъэу 12.00-м нэс	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, я 319-рэ каб.
ЛОБОДА Александр Павел ыкIор	хэбзэгъэуцугъэхэмкIэ, хабзэр къыдэлпытэгъэнымкIэ ыкIи чIыплэ зыгъэлорышлэжыным иloфыгъохэмкIэ комитетым итхъамат	я 2-рэ гъубдж	сыхь. 15.00-м щегъэжъагъэу 18.00-м нэс	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, я 309-рэ каб.
МЫРЗЭ Джанбэч Рэмэзанэ ыкIор	бюджет-финанс, хэбзэлэхэ политикэмкIэ комитетым итхъамат	я 4-рэ гъубдж	сыхь. 10.00-м щегъэжъагъэу 13.00-м нэс	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, я 421-рэ каб.
ЯнэкIо АСКЭР Исхъакъ ыкIор	аграр политикэмкIэ, мылькумрэ чIыгумрэ япхыгъэ зэфыщытыкIэхэмкIэ комитетым итхъамат	а 1-рэ мэфэку	сыхь. 14.00-м щегъэжъагъэу 16.00-м нэс	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, я 401-рэ каб.
ЧЕСКИДОВ Игорь Михаил ыкIор	псэолэшIынымкIэ, транспортымкIэ, зэпхыныгъэхэм-кIэ ыкIи унэ-коммунальнэ хъызмэтымкIэ комите-тым итхъамат	а 1-рэ бэрэскэжый	сыхь. 14.00-м щегъэжъагъэу 17.00-м нэс	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, я 405-рэ каб.
БРЫЦУ Рэмэзан Хьудэ ыкIор	зекIонымкIэ, спортымкIэ, экологиемкIэ ыкIи чIыо-псым игъэфедэнкIэ комитетым итхъамат	я 2-рэ гъубдж	сыхь. 10.00-м щегъэжъагъэу 12.00-м нэс	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, я 417-рэ каб.
ШИРИНА Ирина Виктор ыпхъур	социальнэ политикэмкIэ ыкIи псауныгъэм икъэу-хъумэнкIэ комитетым итхъамат	я 2-рэ блыпэр	сыхь. 14.00-м щегъэжъагъэу 17.00-м нэс	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, я 306-рэ каб.
САЛОВ Евгений Иван ыкIор	культурэмкIэ, унэгъо loфхэмкIэ ыкIи общественнэ организациехэм loф адэшIэгъэнымкIэ комитетым итхъамат	я 4-рэ мэфэку	сыхь. 14.00-м щегъэжъагъэу 16.00-м нэс	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, я 407-рэ каб.
АУЛЬЭ Вячеслав Рэмэзанэ ыкIор	хэбзэгъэуцугъэхэмкIэ, хабзэр къыдэлпытэгъэнымкIэ ыкIи чIыплэ зыгъэлорышлэжыным иloфыгъохэмкIэ комитетым итхъаматэ игуадз	я 2-рэ гъубджыр	сыхь. 15.00-м щегъэжъагъэу 17.00-м нэс	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, я 411-рэ каб.
КАРПЕНКО Александр Иван ыкIор	экономикэ политикэмкIэ, предпринимательствэмкIэ ыкIи IэкIыб экономикэ зэпхыныгъэхэмкIэ комите-тым итхъаматэ игуадз	я 2-рэ бэрэскэжыйер	сыхь. 15.00-м щегъэжъагъэу 17.00-м нэс	Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, я 404-рэ каб.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм къыфэгъэзэгъэ loфыгъохэмкIэ депутатым зэрэдырагъаштэрэм тетэу цыфхэр нэмыкI мафэхэми рагъэблэгъэнхэ альэкIышт.

къ. Мыекъуапэ,
тыгъэгъазэм и 16, 2014-рэ илъэс
N 258

«Лучым» итренерхэм кы-
зэрэталаугъэмклэ, якомандэ я 5
— 6-рэ чыплэхэм афэбан.
«Адыифым» иешлаклэ нахышлум
ыльэныкыоклэ зэхьокыныгъэхэр
фэхьух, ау теклоныгъэр кыди-
хыным фэхазырэп. Зэклэ ешлэ-
гъухэр зэрэшлахьыхэрэм есагъэм
фэдэу кыгътцэхьу. Ар кьедгъэ-
клүхэрэп.

1. «Ростов-Дон» — 24
2. «Динамо» — 22

- Шылэ мазэм и 21-м «Ады-
фыр» Ижевскэ щылуклэшт чыплэ
командэу «Университетым».

«Ошъутенэм» тыфэгущо

Сурэтым итыр: **Мыекъуапэ**
ичемпионэу «Ошъутенэр».

Нэклүбгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛЬ Нурбий.

«Гугъэм»

ЩЫСЭ ТЕТХЫН

Адыгэ къуаджэхэм къадэкӀыгъэху Мыекъуапэ дэсхэм къунчыкъохаблэхэм цысэ атырахынэу тэгугъэ. ЗэкӀэри футбол емышӀэхтхэм, япсауныгъэ агъэпытӀэнымкӀэ амалхэр Мыекъуапэ къышагъотын алъэкӀышт.

ПшъэдэкIыжъ
зыхьырэ
секретарыр
НэпшIэкъуй
Заур